

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

ALAPITOTTA: JÓZAN MIKLÓS

XX.

Húsz esztendő távlatában, szent örömmel állunk meg a mindenható Isten színe előtt. Egyszerű szavakkal, de fölemelő érzések között hálát mondunk Ő Szent Felségének azért az atyai gondoskodásért, hogy a nagy összeomlás idején nem hagyta magára árva nemzetünket. Nem hagyott magunkra, hanem a szétdarabolt ezeréves ország élére olyan férfiút állított, akinek hősi bátorsága, nemesveretű egyénisége, igaz magyar hazafisága ragyogó példaként áll a történelem ítélőszéke előtt.

Vitéz nagybányai Horthy Miklós neve, mint egy varázsige, úgy hat, úgy működik szerte a hazában. Ott jár az élen mindenütt, föl-emelve és vigasztalva a csüggedőket, kitartásra és tette serkentve a barázda népét, a dolgozóknak táborát. A közös oltárra, angyali jóságú Nejével együtt, meghozza a maga áldozatát. Tekintélyt tart s féltékenyen őrzi porig alázott hazája jó hírét-nevét a külföld előtt is.

Vitézi Rendjében feltámad a Mátyás fekete-serege. Vitézek a végeken: az eke szarva mellett, a békés munka eszközeivel gyarapítva a nemzeti jólétet, s készen arra is, hogy ha Isten is úgy akarja, visszaszerezzék mindazt, amit az irigy Sors elrabolt mitőlünk. Komárom meghódolt előtte, Kassa keblére zárta; de még egy kincses város hátra van... Álmainknak tündérpalotája, zsenge ifjúságunk szűzies eszménye, rongyos zarándokok csodatévé, áldott Szentegyháza!

Mind-mind az ő nevét, az ő dicsőségét sugározza minden, bárhova tekintünk. Fent a magyar égen diadalív gyanánt tündököl a háromszínű zászló, a drága szívárvány. Lent — a lelkek mélyén — izzik s forr a másik: hit — remény — szeretet... Bontsuk ki ezeket s emeljük magasra a lobogó szélben! Vészből és viharban, varázsige gyanánt, ottan jár az élen Horthy Miklós neve: Eljen! Eljen! Eljen!

Józan Miklós.

A Szép Tavasz

késik. Ki tudja milyen messzire jár? Amíg hozzánk érkezik, régi tavaszok ölébe menekülök, a nálunk sokáig itt maradt Tél elől. Várom a Tavaszt, mint a többi emberek. Eléje mennék, ha tudnám hol, merre jár... Amíg testem itt fázik a halott, hideg téli világban — lelkeimmel régi tavaszok napfényes ölébe menekülök és ott várom meg, míg a tavaszunk megérkezik.

Emlékszem, — úgy jelent meg a Tavasz, mint egy királynő. Ruhája ezüst, fején napfény korona és amikor átvonult a faluk és városok határán, a lába nyomában csak úgy rajzottak a tarka színű virágok, mint a gyermekek az utcákon... Tavasz királynő nyomában szaladtak a virágok és mosolyogva kiáltoztak ajkaikkal utána...

Ha kint jártál a hegyoldalokon, vagy a réteken, — csendesen melléd került Tavasz királynő s fényajka halkan beszélni kezdett hozzád: Itt vagyok, megjöttem hozzátok. A lelked pedig boldogan felelt neki: Jó vagy Tavasz, hogy újra eljöttél hozzánk...

Ti emberek nem ismertek engem, — folytatta, — nem tudjátok, hogy én ki vagyok, — és arcán mosoly ragyogott.

Hogyne ismernék téged, Tavasz királynő... Te egy szép világot jelentesz nekünk. Zöld lombok, színek, madárdal, virágok mindenfelé. Édes illatok, napfényes utcák és napfényben fürdő földek, mezők... az ég felettünk kéken és emberek a földön a mosoly napfényében... ablakok a napfény mosolyában, — mind benne vannak ebben a szóban, névben: Tavasz...

Csak ennyit ismertek belőlem? — kérdi a Tavasz. Mindez csak a külsőm, a ruhám, az arcom... Én ennél több vagyok.

Igazad van, szép Tavasz királynő. Milyen sok minden van még benned, ami kibeszélhetetlen... Igen, mikor hozzánk megérkezel szomjasan nyitjuk szét ajkainkat és hosszút, mélyet iszunk levegőből, mint a rab, mikor hosszú évek után kilép a börtönből... Mikor Te hozzánk érkezel, akkor szabadulunk ki, a Tél-börtönből...

Tavasz, — suttogjuk magunknak és egyszerre ígéretetek kezdenek beszélni nekünk szebb holnapokról... Tavasz, — sóhajtjuk megkönnyebülve és a sóhajtásra, — mint sötét varjúsereg, — gondfelhők szállanak el a lelkünk udvaráról...

Jól mondod, — válaszol a Tavasz, — mindez én vagyok. De én még ennél több vagyok. Más vagyok. Nem ez a lényegem... Mi a tavasz, ki tudja közületek, emberek?... Figyelj rám, csendesen elmondom neked...

Nézz körül... Látod mily csodás dolog történt a világon?... Felébredt a halott, akinek a temetésére készültek az ősszel, a kertekben és a határo-

kon. Felébredt a halott, mert jött Valaki fényesen, ragyogva, aki a halott világ fehér szemfedőjét felszedte és a halottat életre csókolta... Ez vagyok én, a Tavasz.

Tudjátok-e ti emberek, hogy miért oly szép a Tavasz? Miért hív mosolyt a szívből az emberek arcára?... Miért tud annyi életkedvet, erőt sugározni és annyi erősítő, biztató reménykedést ébreszteni?... Mert a Tavasz a halottak újraébredésének szent Misztériuma. Egy csoda, mely nektek megfejthetetlen... Az Élet visszatérése a temetőből. A Tavasz a győzelem, a halál felett.

Emlékeitekben a legutolsó Őszről még él a haldokló virágok képe. Emberi szemeitek előtt történt a virágok halála. Minden virág helyén, egy jeltelen sírhely...

És mikor már semmi reményetek sem volt arra, hogy viszontlássátok őket, akkor egyszerre frissen kibújnak a föld alól reátok mosolyognak a régi virágok, — újak és mégis régiek, — rátok köszönnek nevetve: Ugye azt hittétek emberek, hogy meghaltunk... hogy soha szemeitek nem látnak meg minket?! Ugye remélni sem mertétek, hogy még találkozni fogunk veletek?! Azt hittétek, hogy meghaltunk, — de látjátok, — mi vagyunk... voltunk ott lenn is és újra feljöttünk...

Halkan és komolyan beszél a Tavasz és amíg fénybeszédét hallgattam, éreztem, hogy milyen hatalmat, erőt ad az élethez az a csoda, hogy a halottak felébrednek... hirtelen sziklába vágott sirt láttam s megvillant előttem a sírjából kilépő Jézusnak fehér ruhája, — és egyszerre megértettem, hogy a Tavasz egy Égi Vendég a földön, hogy a Tavasz a legboldogabb izenet Istentől... megértettem és azóta tudom, hogy a Tavasz nem más, — mint a Feltámadás...

BIRÓ LAJOS

A BUDAPESTI EGYHÁZKÖZSÉG évi rendes közgyűlését, március hó 15-én pénteken — nemzeti ünnep — a reggel kilenc órakor kezdődő istentiszteletet követően tartja. A közgyűlés főtárgya az 1939. évi zárszámadás letárgyalása és elfogadása, valamint a megválasztott kántor véglegesítése ügyében való határozathozatal.

Egyetemi istentiszteleteink sorozatában február hó 5-én Szent-Iványi Sándor lelkész, teol. m. tanár végezte a szolgálatot, — a háziasszonyi tisztet pedig dr. vitéz Nyiredy Gézáné és Szent-Iványi Sándorné látták el. — Március hó 4-én Barabás István lelkész prédikált. A szeretetvendégség háziasszonyi tisztéről az Unitárius Misszió Ház gondoskodott. Mindkét alkalommal szép számmal jelentek meg ifjaink az istentiszteleten. Az április hó 1-én tartandó istentiszteleten a szolgálatot Bartók Géza polgárdi lelkész végzi.

„Új Káté.”

Drága hitünk ősi szülőföldjén, odabé, szép Erdélyországban új káté szerkesztésének a gondolatával foglalkoznak az unitárius anyafiak. Egy vázlatos terv már el is készült és közkézen forog, hogy észrevételét mindenki megtehesse és így az új káté majd a különböző vélemények figyelembevételével legyen megszerkeszthető.

A kezdeményezés a mi figyelmünket se kerülheti el. Változott körülmények, — melyek ellen különben szívünk utolsó dobbanásáig tiltakozunk, — arra *kényszerítettek*, hogy a magyar Unitárius Anyaszentegyház magyarországi részének új alkotmányt adjunk. Lelkileg azonban az ősi föld unitáriusaival egyek vagyunk és egyek maradunk mindhalálig. Nincs az a hatalom, mely ezt az egységet közöttünk megtörhetné, hacsak szívünket ki nem tépik.

A lelki egység jegye: a közös hitvallás, a közös káté, a közös liturgia. Ezeket egyházi főhatóságunk van hivatva egységesen megállapítani. Ezek tekintetében Budapest és Kolozsvár külön utakon sohase járhatnak. S ha lesz majd egy új káté, melyet illetékes egyházi főhatóság is szentesít, abban a magyarországi hívek meggyőződése is kifejezésre kell, hogy jusson, mert különben az nem lesz közös. A lelki egység nevében szeretném erre az illetékesek figyelmét Királyhágón túl és innen egyaránt tisztelettel felhívni.

A dolog érdemi részét illetőleg az első kérdés természetesen az, hogy van-e egyáltalán szükség új kátéra. Jelenleg mindenütt használatban lévő káténkat néhai Ferencz József nagynevű püspökünk írta. Az első kiadás 1864-ben, az utolsó 1921-ben jelent meg. Tíz kiadást ért el és minden egyes alkalommal maga a szerző eszközölt rajta nemesak stílusbeli, de lényeges tartalmi módosításokat is, bizonyosságául annak a ténynek, hogy nemesak egyes korok, hanem az egyes emberek vallásos meggyőződése is, mint egykor Dávid Ferencé, az igazság keresése közben állandóan fejlődik, tisztul, tökéletesedik. Amint az idő telik, a gondolkozó ember új igazságokat lát meg s a régieknek, az örök igazságoknak is új, a kor követelményeinek jobban megfelelő fogalmazást ad.

Sajnos, azonban, — úgy látszik, — hogy ma már Ferencz József szép kátéjának utolsó és tökéletesített kiadása se nevezhető többé az unitáriusok kátéjának. A legtöbb lelkész, aki a kezébe vette, saját tetszése szerint módosított rajta, húzogatótt ki belőle és toldogatótt hozzá úgy, hogy ha ma valaki az egészet összevetné, egy szellemi zűrzavar jönne ki belőle. Hát bizony ez nem lelki egység, hanem lelki anarchia! Ezen valami módon segíteni kell, nehogy igaza legyen vádlóinknak, akik azt mondják, hogy az unitáriusok maguk se tudják, mit hisznek. Egy olyan káté szüksége mu-

tatkozik, melynek tanításában minden magyar unitárius ember Budapesten és Kolozsváron, Kocsordon és Recsenyéden, általában mindenütt egyetért és amelyet — ha az egyházi főhatóság alkotmányos úton szentesítette, — köteles mindenki mindenütt tiszteletben tartani.

Jól tudom én azt, hogy az unitárius vallásnak a dogmák kötelező erejével bíró és minden időkre szóló, megváltoztathatatlan hittételei nincsenek. Az unitárius vallás lényege épp az, hogy a lelkiismeretet semmivel meg nem köti. Nemesak jogot ad rá, de egyenesen kötelezővé teszi azt, hogy minden híve legjobb tehetsége és lelkiismerete szerint keresse az igazságot, mert lélektani törvény az, hogy az embert csak az a hit boldogíthatja és tarthatja meg a nehéz órákon, melynek igazáról maga is személyesen meggyőződött. Épp ebben van szent vallásunk egyik legnagyobb szépsége, miszerint minden ember vallásos meggyőződésével szemben tiszteletre int, még akkor is, ha valakit meggyőződése a szentháromság tanához vezet. Unitáriusoknak azonban mégis csak azokat nevezzük, akik az igazság lelkiismeretes keresése közben közös meggyőződésre jutottak. Ezt a közös meggyőződést mindenkit kötelező érvénnyel a közös kátében kell kifejezésre juttatni, természetesen mindig a kor követelményének megfelelő formában.

Ezt a célt egyesek Ferencz József történelmi értékű kátéjának átdolgozásával is elérhetőnek vélik. Mások egy egész új, a modern fejlődés tan alapjára felépített és az újkori valláspedagógia elvei szerint megírt káté szükségét hirdetik, melyben új hitigazságok jutnának kifejezésre és a régié is új fogalmazást nyernének.

Ez utóbbiak közé tartozik a kolozsvári teológiai akadémia tiszteletreméltó fiatal hittanára is, aki a közkézen forgó új káté tervezetét is készítette s vele együtt — úgylátszik — azok a fiatal papok is, akik külföldi egyetemeken is tanultak. A hittan tanára szerint egyéb okok mellett főképp ezeknek a külföldet járt papoknak a meglátása és az általuk közvetített szellemi hatás teszi szükségessé az új kátét.

Senki se állíthatja rólam, hogy a külföldi hatást én károsnak tartom. Sőt! Köztudomású, hogy életem javát a külföldi atyafiakkal való testvéri viszony rendszeres kiépítésére és állandó erősbitésére fordítottam, mert tudom, hogy ez a viszony reánk nézve egyházi és nemzeti szempontból egyaránt felmérhetetlen hasznot jelent. S talán épp ez a körülmény ad nekem némi jogcímet arra, hogy a külföldi hatások átvételénél bölcseségre intsek. A magyar unitáriusok kátéjának magyar emberek lelkéből kell megszületnie. Az unitárius vallás belső tartalmi jelentése az egész világon ugyanaz: a hitigazságokban nincs semmi különbség. Ezeknek az igazságoknak azonban a magyar lélek a maga sajátosságának megfelelően más fogalmazást ad, mint az angol, vagy az amerikai. Ami jó az angolnak, nem szükségszerűen lesz jó a székelynek is. Így vagyunk a liturgiával is és

mindazokkal a reformokkal, melyeket külföldi hatásra a lelki élet törvényének kellő figyelembe vétele nélkül akar bárki is bármely téren eszközölni. A római katolicizmus igazán nemzetközi intézmény. S még azon is meglátszik az egyes nemzetek lelki sajátossága. Gondoljunk például csak a spanyol és a német katolicizmusra. A Firtos hegy tetejére ne ültessünk kaliforniai pipacsot!

Vannak aztán bizonyos vallásos fogalmak és kifejezési formák, melyeket az egész keresztény világ használ és amelyek éppen ezért lassankint — mondhatni — a keresztények ismerveik lettek. Mindaddig, amíg ezeknek a fogalmaknak és kifejezési formáknak hitünk szerinti észszerű magyarázatot adhatunk, nem volna böles dolog ezeket elejteni és így látszólag a különködő szekták közé sodródni. Jól tudom én azt, hogy a történelmi „Jézus” az unitáriusok eszménye és „Krisztus” egy későbbi teológiai fogalom, de azért a „Jézus Krisztus” kifejezéstől se idegenkedem, ha annak hitem szerinti magyarázatot adhatok. Sőt az „Úr Jézus Krisztus”-t is szívesen emlegetem anélkül, hogy unitárius mivoltomon legkisebb esorba is esnék, mert tudom azt, hogy az „Úr” szó a régi szép magyar nyelvben „vezért” jelentett. Hogyne beszélnek tehát ma az „Úr Jézus”-ról, amikor ő az én lelki Vezérem.

Valamikor én is hevesen tiltakoztam az „Atya — fiú — szentlélek” nevében való keresztelés ellen, mely a szentháromságra emlékeztet és amelyet a dési egyezkedés kényszerített reánk. Később azonban a magyar közéletben forgolódva különös jelenségeket tapasztaltam. Azt láttam, hogy a köztudat, sőt a hatóságok is — helytelenül — csak az „Atya — fiú — szentlélek” nevében keresztelt embereket nevezik keresztényeknek. Tudjuk, hogy ez nagy tévedés és mindent el kell követnünk, hogy a tévedést eloszlassuk és bebizonyítsuk azt, hogy az ember keresztény voltát nem ez a keresztelési formula szabja meg. Felvetődik azonban a kérdés, hogy addig amíg ezt elérnünk sikerül, — nehogy keresztelési szertartásunk miatt is ártatlanul szektásodással vádolhassanak — nem volna-e böles dolog ezzel a formával keresztelni, feltéve, ha egyáltalán lehetséges ennek hitünk szerinti unitárius magyarázatot is adni. Azt hiszem, lehet. Nézetem szerint ez nem megalkuvás, hanem bölcsesség dolga. Hitünkben soha semmit fel nem adunk, még ha életünkbe kerül is a hűség, de számolnunk kell az élet adottságaival, melyek között annak szent érdekeit szolgálni tartozunk.

Az „Új káté”-tervezet készítője a szentlélek fogalmát magunkkal vonszolt nyűgnek tartja, amelyet végre le kell már ráznunk magunkról. Unitárius ember hitvilágában számára helyet nem lát, azt onnan kihagyandónak véli. Mindazt, amit a ma még használatban lévő káték és az unitárius hittudomány más művelői a szentlélekről tanítanak, érthetetlennek tartja és így elfogadhatatlannak találja. Ugy véli hogy helytelen dolog Istenről és szentlélekről külön beszélni, mert szerinte

ebből arra a téves következtetésre jutunk, mintha a szentlélek egy külön lényegű valami lenne. „Nincs tehát nekünk — mondja — semmi szükségünk arra, hogy a Szent-lelket akár nagy, akár kicsi betővel, akár összeírva, akár pedig különírva is olyannak minősítsük, mint amely valami külön lényeg, melyet káténkban, vagy éppen hitvallásunkban is megtartsunk. Amit mi unitáriusok a szentlélek fogalma alatt értünk, az tulajdonképpen az isteni transcendenciával szemben az isteni immanencia”.

Nem tudom, hogy egy konfirmandus ifjú ezt az utolsó mondatot hogyan fogja majd megérteni. Berzsényi hasonlatát azonban valószínűleg megérti: „Léted világít mint a nap, de szemünk bele nem tekinthet.” „A napba nem nézhetünk, de azért minden, de minden kisugárzásából, a nap áldott sugarából él és táplálkozik. Így vagyunk Istennel is. Szent lényébe a bölesek bölese se tud belátni, de szent lelkének éltető és boldogító erejét a leg-egyszerűbb ember is érzi és érette naponta szent nevét áldja”. (Dr. Csiki G.: Gondolatok a hit világából. 173.) Természetes, amiképp a nap sugarát a naptól elvonatkoztatni és külön égitestnek gondolni lehetetlen, a szentlelket se fogja az unitáriusok közül senki, akár kicsi akár nagybetűvel legyen írva, külön lényegű valaminek minősíteni, sőt — szerény nézetem szerint — nyűgnek se, amit le kellene már rázni magunkról.

Mindezeknek szeretetteljes megvitatása azonban már részletkérdés. A törekvés, mely tökéletesebb kátét akar a hívek kezébe adni — ismétlem — tiszteletreméltó; hiszen maga Ferencz József is, saját kátéjával szemben is, érezte az újra-meg-újra való átírás és tökéletesbítés szükségét. Azokat a régi fogalmakat és kifejezési formákat azonban, amelyek mindenik történelmi keresztény egyház kátéjában ott vannak s amelyek így a keresztények általános ismertetőjegyei lettek, mindaddig, amíg azoknak észszerű unitárius értelmezést tudunk adni, káténkban ki nem hagynám már csak azért se, hogy ne segítsek ezzel is azoknak, akik szeretetlenségéből még a keresztény nevet is meg akarják vonni az unitáriusoktól.

Anélkül, hogy a dolog elodázására gondolnék, fel kell vetnem még azt a kérdést is, hogy vajon a mai idők eléggé alkalmasok-e ennek a valóban életbevágóan fontos, jövő sorsunkat hosszú időre meghatározó történelmi nagy feladatnak a megoldására. Itt nem lehet kísérletezni, mert végzetes bajok származhatnak belőle. Minden betűt, melyet egy új kátéba írunk, jól meg kell gondolni nem egyszer, hanem százszor is. Ferencz József kátéjának egyik-másik szép mondata még ma is visszhangzik lelkemben és ifjúságom szép emlékeit idézi. Bizony, bizony nagyon fontos, hogy milyen mondatok fognak majd unokáink lelkében visszhangra kelni. Amíg a reform szándékát tiszteletreméltónak tartom, meg tudom érteni azokat is, akik a mai idők a reform megvalósítására nem tartják eléggé alkalmasnak.

„Uj Káté“. A szó hallatára szent remegés vesz erőt lelkemen és felsőhajtok: Uram világosítsd meg értelmünket és a nagy feladathoz adj nagy bölcseséget.
Dr. Csiki Gábor

ESZMÉK VILÁGA

Révész Imre:

Református egyháztörténetéről.

Teljes elismeréssel adózom annak a nagy munkának, amelyet a XVI. század ref. egyháztörténetének megírásával a hazai tudományosság számára Révész Imre püspök úr teljesített. Azonban ugyancsak a tudományos kritika (Századok 1939. évf. 364. l.) megállapította művéről, hogy a más teológiai beállítottságú olvasó mégsem tudja mindazt maradéktalanul és ellentmondás nélkül elfogadni, amit Révész a *másik* fél egyházáról mond. De a bíráló meglegedett ezen elvi álláspontja leszögezésével, a részletekbe nem ment bele, hogy egyenként állapította volna meg, melyek Révész azon álláspontjai, amelyek más meggyőződésű olvasó fülének keményen hangzanak.

Sajnos, az unitárius fül néhány olyan állítást talál Révész Egyháztörténetében, ami nemcsak kemény, hanem igazságtalan ítélet is rólunk s ezért kénytelen egy-két állítását határozottan megjelölni, hogy az igazságot tisztázhassa.

Révész püspök úr a 163. lapon ezeket mondja: Méliuszék nem a legyőzés tudatával távoztak el a gyulafehérvári hitvitáról, mert hiszen világosan látták, hogy az ellenfél (t. i. az unitáriusok) a maga álláspontját — a Krisztus öröktől fogva való Isteniségének tagadását — *csak a vonatkozó újszövetségi bizonyosságok vakmerő elcsavarásával tudja védeni.*

Ez a „vakmerő elcsavarás“ olyan keményen hangzik, hogy hirtelenében alig hisszük el, hogy ezt egy XX. századi ú. nevezett szellemtörténész írta le, inkább azt vélnők, hogy a XVI. századi hitviták levegőjéből árad ez a kifejezés. Azonban, hogy ez nem véletlen elszólás, idézek egy másikat (89. l.): Dávid Ferenc mondanivalóinak sohasem volt egységes középpontjuk: az Igéhez és annak megtestesüléséhez, Krisztushoz sohasem tudta odakapcsolni a lelkeket. *Csak rombolni tudott, mint minden, a bibliai alapról letért rajongó, felépitni nem.*

Tehát a mi egyházalapítónk, aki egy oly egyházat tudott alapítani, amely immár közel négyszáz éve fennáll s ezalatt úgyszólván állandó üldözésnek volt kitéve, úgy az erdélyi ref. fejedelmek, mint a Habsburg uralkodók részéről s mindezt állta — csak rombolni tudott. A történelem ellenkező tanúsága, a 400 éve fennálló egyház, mint bizonyíték: semmi. Révész püspök úr „objektív“ szellemtörténeti megállapítása szerint Dávid Ferenc csak rombolni tudott.

Mi hát most a mi teendőnk, unitáriusoké? Ugy

gondolom, hogy izetlen polémiába ne kezdjünk s a szemet-szemért elv alapján ne viszonzozzuk a támadást hasonló eszközökkel. Erre minket többek közt éppen Dávid Ferenc nemes hagyománya, szelíd modora kötelez.

Hanem tegyenek igazságot köztünk másvallású nagy emberek.

Van egy klasszikus tanúnk, egy jezsuita szerzetes a XVI. századból, aki megfelel Révész püspök úrnak arra vonatkozólag, hogy az újszövetség elcsavarásával győzte-e le Dávid Méliuszt. Ez a jezsuita P. Leleszi János, akinek jelentését Dávid Ferenc 1579-ben tartott peréről nem régen adta ki dr. Meszlényi Antal a Magyar Kultúra 1929-i évfolyamában.

Báthory Kristóf, Erdély akkori kat. fejedelme vita útján óhajtott meggyőzni a gyulafehérvári országgyűlést Dávid tanításainak téves voltáról. Leleszi páter azonban ezt a leghatározottabban ellenezte. Nem tartotta célravezetőnek a kérdés ilyen való megoldását. Meg is okolta, hogy miért. Az unitáriusok ugyanis nem fogadnak el mást hittételül, mint amit a Szentírás kimondottan hirdet. Nem fogadják el a következtetéseket — mondja P. Leleszi — visszautasítják a következményeket, amik pedig — szerinte — a legvilágosabban folynak a Szentírás szavaiból. Tisztán csak a szavakra támaszkodnak. Már pedig *sehol sincs nyilatvan megírva, hogy Krisztus nem József magvából fogantatott.* Ennek folytán bekövetkezhetik az a visszás helyzet, hogy látszólag Dávid kerül ki győztesen a vitából, még ők megverve. Ez az érv hatott és így Báthory Kristóf elállt a vitarendezéstől.

Mire való — úgymond Leleszi — azon vitatkozni, ami egyáltalán nem kétséges? Ki kételkedik azon, hogy Krisztust valóban imádni kell? Ki ne tudná, hogy ő az örök élet adományozója? Erre tanít bennünket az egész kereszténység stb.

P. Leleszi tehát nem vádolja az unitáriusokat az újszövetség helyeinek vakmerő elcsavarásával, hanem beismeri, hogy *csupán* a biblia alapján az ő állításuk az igaz. A katolikusok a biblián kívül a közhitet, a hagyományt is elismerik s ez alapon védik tanaikat, nemcsak a biblia alapján. Ez tiszteletreméltó álláspont. A reformátusok ellenben szintén csak a bibliára támaszkodván, kénytelenek az unitáriusokat még a XX. században is vakmerő elcsavarással vádolni, ha az unitáriusok csak azt olvassák ki a bibliából, ami abban valóban benne van.

A másik koronatanú a mi igazunk mellett a XIX. század egyik nagy német filozófusa: Dilthey. Miért nevezem Dilthey koronatanúnak? Mert úgy gondolom, hogy őt Révész püspök úr is kénytelen lesz elfogadni annak. Dilthey ugyanis a *megalapítója* annak a szellemtörténeti irányzatnak, amelynek az egész mai történettudomány a követője. Dilthey nemcsak elméletileg alapozta meg az ú. n. szellemtörténetet, hanem meg akarta írni Európa szellemtörténetét az újkorban. Ez a mű

ugyan töredékekben maradt, de a XVI. századra vonatkozó része, ami éppen minket érdekel, elkészült. A mű címe: *Weltanschauung und Analyse des Menschen seit Renaissance u. Reformation*. (A 3. kiadásból idézek Teubner, 1929.). A 129—144. lapokon foglalkozik Dilthey a mi vallásunk tanáival, ezt a 15 oldalt természetesen itt nem közölhetem, csak néhány jellemző mondatát.

Szent Ágostonnal és Lutherral szembeállítja az unitáriusokat (ő többnyire szocinianusoknak nevezi őket) ezt mondja: (140. l.) Hűebben és következetesebben járt el a szociniánizmus és az ő *konstruktív* energiájában Kálvinnal, Schleiermacherrel és Ritschl-lal lehet összehasonlítani.

Tehát nemcsak rombolni tudott ez a vallás, hanem építeni is, sőt — az igazán objektív, filozófus történész szerint — munkája a Kálvinéval hasonlítható össze.

Előbb (139. l.) meg is magyarázza, miért tartja konstruktívnak kritikájukat: A szociniánus kritikában a konstruktív s ezért hatásos az volt, hogy a történet-kritikai értelem itt először fejtette ki a hagyomány felevései nélkül, sőt tudatosan felszabadulva ez alól, *magából a Szentírásból mint egészéből a dogmák belső összefüggését*.

Dilthey tehát *nem* mondja, hogy letértek volna a bibliai alapról — sőt elismeri, hogy *csakis* arra támaszkodtak.

„A racionalisztikus korszaknak segédeszközei elégségesek voltak, hogy a szentháromság és Krisztus istenségének dogmáit, az elégtétel-áldozat tanát, a kegyelem dogmáját feloldják. A metafizika végzete, hogy az ő koncepciói csak a fantáziát elégítik ki, az értelem által feldolgozva szükségképpen ellenmondásba jutnak azon lehetetlenség miatt, hogy a transzcendenst a fogalmak összefüggésében fogjuk fel. Ezt az ellenmondást ragadták meg, használták ki az unitáriusok... És a szentháromság metafizikai dogmáját elintézték. (144. l.) Ebben a képes beszédben csak a dolgok végső okának elevensége, az ő élő összefüggése, az emberi szellemmel jutott kifejezésre. És ezeket a dogmákat szószerinti értelmében a sociniánus kritika után egy őszinte és világos gondolkozó sem kísérelte meg felújítani.“

De talán elég ennyi az idézetekből, hogy lássuk, milyen korszakalkotónak tartja Dilthey azt a szellemi irányzatot, amelyet az unitarizmus képvisel.

Nem illeti kicsinylőleg *rajongó, nem-reformátori* és más címekekkel, hanem a szellem minden megnyilvánulását, ha az valami nagyszabású újat produkál, tiszteletben tartja. Mégpedig a morális racionalizmust (ahogy ő nevezi s aminek tartja ő az unitarizmust) a XVI. század három fő szellemi irányzata közül az egyik hathatós és maradandó irányzatként tárgyalja, amely teljesen egyenrangú a másik kettővel.

Mindezeket Révész püspök úr személye iránti illő tisztelettel tártuk elébe, mert reméljük, hogy ezeket megszívvelve, rólunk való véleményét meg-

változtatja. Hiszen: *Consilium mutare in melius, sapientis est*.

Annál is inkább reméljük ezt, mivel a püspök úr régebbi munkáiban irántunk más hang nyilvánult meg. (Pl. Borbély István, *Az unitárius hitelvekről* szóló munkájának ismertetésében, *Prot Szemle* 1926.)

Botár Imre

ROVÁS

„Borbécsek.”

A Kolozsvári Unitárius Kollégium diákjainak készülő regénye.

Életem legkedvesebb emlékei Kolozsvárhoz és a kolozsvári *Unitárius Kollégiumhoz* fűznek. De nem azért, mert a gyermekkor s az ifjúság emlékeit megszépíti az idő s az elmúlásra figyelmeztető fehér hajszálak elől szertünk visszamenekülni a múltba. Kolozsvári éveim után még nagyon sok szép időt éltem át, amely gazdag volt felejthetetlen élményekben. Azonban a Kolozsváron eltöltött esztendőik során serdültem felnőtt emberré, ott alakultak ki komoly vágyaim s életcéljaim s szereztem meg tudásom alapjait, — szóval mindazt, amire szükségem volt, hogy nekivághassak az életnek. És a kolozsvári *Unitárius Kollégium* valóban az életre nevelt engem — s hogy vittem valamire ujságírói és írói pályámon, szűkebb hazámtól, családomtól s familiám régi életformáitól elszakadtan, *azt annak a nagyszerű szellemnek köszönhetem, amelyben ősi kollégiumunk nevelt bennünket a nyakas „borbécseket”*. Puritán, tudásban gazdag, áldozatos életű tanáraink korán megtanítottak reá, hogy mindennél többre becsüljem *magyar voltomat* és nemes hajlamaimat munkáljam. Sok tantárgyból bizony *ugyan gyenge tanuló voltam*, de néhányból *a legkülönb* az osztályban. Páratlan, igazi szülői szeretettel átsegítettek a nehézségeken, mert egy kis tehetséget fedeztek fel bennem. Ennél jellemzőbbet pedig nem mondhatnék arról az *Unitárius Kollégiumról*, amely olyan sok kiváló embert adott a hazának, mert nagyszerű professzorai a diákban kikutatták és felismerték az *egyéniséget* s nem pusztán a tanterv pályába szorított szellemi csecsemőt látták benne.

Egy régi, kedves álmom megvalósításába kezdtem. Nagy adósságot szeretnék törleszteni vele. *Regényt írok a „borbécsekről”, a kolozsvári Unitárius Kollégium diákjairól, illetve magáról a kollégiumról; tanárainról, az unitárius szellemről és tradícióiról. A regény címül pedig azért választom a kollégium diákjainak gúnynevét, mert még arra is büszkék lehetünk. Hiszen diák-őseink azért kapták a „ber-*

bécs" nevet, mert kinevették egy varázslót, aki aztán bosszúból berbécsfejet varázsolt válluk fölé... De ezekből a „berbécs-fejékből" százdokon át világító eszmék pattantak ki...

Nagyon hosszú ideig fogok dolgozni „Berbécs" című regényemen. Talán évekig. De nem fogom sajnálni az időt s a fáradságot, ha csak megközelítő keresztmetszetét is tudom adni a kolozsvári Unitárius Kollégium életének. Szébb, érdekesebb és méltóbb témát el sem tudok képzelni.

És amellet leli szükségletem, hogy a magam módja szerint lerójjam hálámat a sok lelki kinesért, amit ott kaptam. Elsősorban azért — hogy tudok hálás lenni...

Orbók Attila dr.

RÓLUNK — MÁSOK

Nightingale Florence.

A „Református Élet" c. hetilap időszerű megemlékezést közölt Nightingale Florence (olvasd: Nájtingél Flarensz)-ről Máthé Elek tollából. A megemlékezés tényleg időszerű, hiszen Miss Nightingale szervezte meg legelőször a háború sebesültjeinek és betegeinek a harcúterén, illetve annak közelében való ápolását. Munkája nemcsak az egyéni önfeláldozás dícsérete, hanem a szervezés rendkívüli teljesítménye is. Mindezeknek méltatása után Máthé Elek ezeket írja: „Csak az igazi krisztusi lelkületnek a test minden gyengeségén diadalmaskodó ereje teszi érthetővé, hogy mire volt képes Florence Nightingale". Így igaz. Mikor azonban ilyen igaz ítéletet olvasunk Miss Nightingale-ről, a mi szívünk még nagyobb melegséggel emlékezik meg róla, mert mi azt is tudjuk, amit a Református Élet olvasói ebből a cikkből nem vehettek ki, hogy t. i. Miss Nightingale unitárius volt. Ezt azonban a világért sem írjuk a cikkíró rovására, sőt, szeretjük ezt a körülményt annak a felfogásnak tudni be, hogy köztünk protestánsok között nincs felekezeti torzsalkodás, versengés, egymás nagy embereit kölcsönösen mindannyiunk nagy embereinek tartjuk, úgyanyira, hogy meg sem említjük már, melyik volt közülük református, melyik lutheránus, melyik unitárius. Ezt látszik bizonyítani az a tény is, hogy ugyanebben a cikkben a kaiserswerthi lutheránus diakonissza intézetet csak per „protestáns" intézménynek említi az író, de ezt bizonyítja az is, hogy pl. Peabody G. Ferenc „Esti órák" c. munkájának magyar fordításához maga Ravasz László írt remekbe szabott méltatást az előszóban, közben azonban sehol egy szóval sem említette meg, hogy Peabody a XX. század egyik legnagyobb unitárius vezető férfija, — az is, hogy a „Hozzád megyek. Uram, hozzád közel" kezdetű gyönyörű egyházi éneket sem úgy ismeri a református hívő közönség, mint amelyet unitárius

költő szerzett stb., stb. Szeretném, ha ezekből a sorokból kiérződne a teljes őszinteség hangja: tényleg örvendetesnek tartom ezt a jelenséget. Ez az igazi protestáns szellem és nem az, amely a felekezetieskedés szüklátóköri szemüvegén át néha-néha elragadtatja magát s megtagadja tőlünk unitáriusoktól nemcsak a protestáns, de még a keresztény jelleget is.

Ha az a vallás, mely olyan „krisztusi lelkű" hívőket termel ki magából, mint Peabody, Nightingale és Adams F. Sarah, a „Hozzád megyek" szerzője, — nem keresztény; az nagyon szomorú — a kereszténységre nézve.

Miss Nightingale-ről azonban nekünk is illő kissé részletesebben emlékeznünk. Miss Nightingale (1820—1910) annak a Smith William nevű angol államférfiúnak volt az unokája, aki 1813-ban a parlamenttel visszavonatta az unitáriusokat sújtó Blasphemy Act-et és aki a rabszolga kereskedelem eltörlése miatt folytatott harcaival a világ legnagyobb emberbarátai közé számít. Miss Nightingale-nek különben apja is, anyja is unitárius volt s a kis Florence a Lea Unitarian Chapelben hallott először a felebaráti szeretetről. Amit azonban erről itt hallott, az annyira megragadta, hogy már fiatal leánykora óta egyetlen vágya az volt: miképen segíthetne a legeredményesebben a szenvedő emberiségen. Miután többféle jótékony és emberbaráti munkában kivette a részét, figyelme a kórházakra és betegekire fordult. Eleinte Angliában, majd Párizsban az Irgalmasok kórházában, utána pedig Kaiserswerthben a lutheránus diakonissza intézetben tanulta a betegápolást s hazatérve az egyik londoni kórház élére állott, melyet a betegápolás terén mintá intézetté alakított. Ugyanakkor arra is gondja volt, hogy ápolónői tanfolyamokat rendezzen, mert ezzel egyszerre kettős célt akart elérni. Egyik célja az volt, hogy az akkor megindult női emancipáció során új kereszteti forrást nyisson az önálló nők részére, a másik pedig az, hogy az akkoriban igen elhanyagolt állapotban lévő kórházakban a betegápolást emberiesebb magaslatra emelje. Akkoriban az idegen betegek ápolása igen lenézett foglalkozás volt s úri hölgyek a világért sem vállalták volna. Miss Nightingale azonban kitartott céljai mellett s egyre több intelligens nőt nyert meg. Mikor a krimi háború kitört, Miss Nightingale indítványt tett a parlamentben, hogy a sebesültek ápolására szervezetet hoz létre s kérte kiküldetését. A hivatalos körök eleinte idegenkedtek a javaslatától, nem utolsó sorban azért, mert Miss Nightingale ismeretlen unitárius volt, végül is azonban megadták az engedélyt. Miss Nightingale 1854-ben Szkutariban állította fel első nagy tábort kórházát. Mielőtt működését megkezdte, a francia, angol és olasz sebesülteknek átlag 42 százaléka pusztult el az elégtelen gondozás következtében, egy évre rá azonban ez a halálozási arányszám 2 százalékra csökkent. Miss Nightingale munkáját leírni csaknem lehetetlen. Egyénileg szinte hihetetlen hősiess-

Dr. Schuller Dezső:

A székesfőváros gyermeküdültető tevékenysége.

séggel és kitartással dolgozott, irányított, vigasztalt és segédkezett egyszerre száz helyen. Volt alkalom, hogy egyfolytában húsz órán át pihenés nélkül irányította a betegek elosztását. Minden betegét jól ismerte, időt szakított magának, hogy személyes ügyeikkel is foglalkozzék s mikor operációra került a sor, ott állott mellettük s fogta a kezüket, — pedig akkor az érzéstelenítés még csak gyermekcipőkben járt. Erről a munkájáról különben Engel Ella szép kis füzetet írt „A lámpával járó nő” címmel. Egyéni bátorsága és önfeláldozása mellett azonban a szervezés is reá tartozott s ezen a téren olyan akadályokkal küzdött meg szerencsésen, amilyenekkel férfiak sem bírkóztak volna meg. Mikor a háború véget ért és Miss Nightingale hazatért, Angliában mint nemzeti hőst ünnepelték s halálából egy 50.000 font-sterlinges alapítványt gyűjtöttek össze (Nightingale Fund), melyet ő aztán a londoni Tamás kórház kibővítésére ajánlott fel.

Unitáriusságára jellemző, hogy a jótékonysági munkában való részvétele mellett, harminckét éves korában könyvet írt „Suggestions for Thought to Search after Religious Truth” címmel (A vallásos igazságok kutatására irányuló javaslatok). Ezt a munkáját 1859-ben saját költségén ki is nyomatta. Barátai azonban, közöttük olyan kiváló férfiak is, mint J. S. Mill és Jowett, úgy találták, hogy könyvének vallási radikálizmusa rossz benyomást keltene az őt felekezeti különbség nélkül nemzeti hősként ünneplő angol közvéleményben s ezért azt tanácsolták neki, hogy ne terjessze már kinyomtatott könyvét.

Miss Nightingale buzgón látogatta a templomokat mindenütt, ahol csak megfordult és ahol, amint írta, felvilágosodott keresztény beszédeket hallhatott, élete utolsó éveiben azonban már csak az unitárius Essex Street Chapel istentiszteleteire járt el. Öreg korában írta egyik levelében: „Életem megmutatja, hogy miképpen vezethet Isten egy igen közepes tehetségű asszonyt is különös és járhatlan, de áldott ösvényekre. Ha mindent részletesen elmondhatnék, meglátná, hogy mindent Isten tett, én semmit. Keményen dolgoztam, ennyi az érdemem csupán és *Istennek semmit sem utasítottam vissza*, bár (természettől félénk lévén) életem nagy része nem volt ínyemre. Különösebb tehetségem nem volt s akármelyik fiatal nőt biztosíthatom arról, hogy a kijelölt ösvényen ő is végig tud menni, ha megindul. Legtöbbször azonban meg sem indulnak.” Öszinte és keresztény lélekből fakadó szavak. Érdemesek arra, hogy a ma leányai is elolvassák és megszívleljék azokat. S ma inkább, mint valaha!

Szent-Iványi Sándor

**Az Iratmisszió minden erdélyi
unitárius könyvet raktáron tart.**

A Székesfőváros Statisztikai Hivatala dr. Illyefalvi I. Lajos igazgató szerkesztésében „Statisztikai Közleményeket” bocsájt közre. Ebben a sorozatban jelent meg dr. Schuller Dezső ny. alpolgármester, a szociálpolitikai ügyosztály egykori tanácsnoka széleskörű vonatkozásokban gazdag fenti című tanulmánya. Sajnos terünk nem engedi meg, hogy részletesen foglalkozzunk ezzel az értékes tanulmánnyal, mely az 1923-ban megindult rendszeres székesfővárosi gyermeküdültető tevékenység első tizenöt esztendejét ismerteti nagy alapossággal.

A munka ismerteti a gyermeküdültetés célját, módszereit, valamint e mozgalom kialakulását és történetét. Megismerkedünk a szabadlevegős iskolák, az egésznapos kirándulások, a diákszállók intézményeivel. Rámutat igen helyesen arra, hogy a cél az, hogy az üdültető szerv a lehetőséghez képest saját teleppel rendelkezzen. Szükséges az, hogy a telepet kellőképpen felszereljék. Ha e fejezetek olvasásánál Magyarkútra gondolunk, akkor látjuk csak, hogy még mennyi a tennivalónk. Gyermeküdültetéssel foglalkozó minden szakembernek és érdeklődőnek el kell olvasni azokat a fejezeteket, melyekben megismertet a telepek berendezésével, az üdültetés egészségügyi tényezőivel, életével, a gyermekek táplálkozásával, alkalmazottaival és felügyelőivel.

Ezt a munkát olvasni kell, mert házagot pótol, igazi szükséglet, mert tizenöt esztendő változatos és gazdag tapasztalati anyagát hordja egybe mindnyájunk okulására.

A szerzőt és mindazokat, akik a gyermeküdültetés kérdésével foglalkoztak, s annak elősegítésén fáradoztak, e sorok útján is szeretettel üdvözljük.

Ferencz József

SZERETETMUNKA

Nyaraltatás.

A budapesti egyházközség Presbitériuma március 4-én tartott ülésében foglalkozott a nyári nyaraltatás tervével s ezzel kapcsolatban a következő határozatot hozta:

Az idei nyáron az egyházközség három gyermeknyaraltatási csoportban nyaraltat az alábbi időpontokban:

I. csoport: 10 évnél nagyobb fiúgyermekek részére június hó 10—29.

II. csoport: 11 évnél fiatalabb fiú és leánygyermekek részére július hó 1—20.

III. csoport: 10 évnél nagyobb leánygyermekek részére július hó 22-től augusztus hó 10-ig.

Minden egyes táborban összesen 38 gyermek nyaraltatható, megfelelő felügyelet mellett. A vallástanító lelkészek Budapesten és a vidéken is március 20. után kiosztják a jelentkezési lapokat. A nyaraltatás díja 30 pengő és megfizetendő az utiköltség, Budapest—Magyarkút oda és vissza 2.20 P. Vidéki gyermekek részére vasúti féljegyet tudunk szerezni.

A gyermeknyaraltatás részére cukor, lekvár, száraz főzelék, liszt zsír adományokat már most átvessz és köszönettel fogad az Unitárius Nőszövetség, Barabás Istvánné tiszteletes asszony címén, Budapest, V., Koháry-u. 4.

KÜLFÖLD

A cseh egyház jubileuma.

A „csehszlovák“ egyház január 8-án emlékezett meg fennállása huszadik évfordulójáról. Az egyház a cseh állam alakulása után keletkezett s tagjai nagyrészt a római katolikus egyház tagjai sorából kerültek ki. Első vezetőjük Farsky Károly. A szabadelvű szellemű egyház 1930-ban csatlakozott az unitárius és más szabadelvű egyházak szövetségéhez.

Az évforduló alkalmából dr. G. A. Prochazka, az egyház patriarchája „pásztori levelet“ adott ki, melyet egyháza püspökei is aláírtak. Emlékeztet arra, hogy Cseh- és Morvaország területén élő csehek és németek reformátori mozgalmi mind Husz János és Koménius Ámos szelleméből táplálkoztak. Az egyház rövid történetének ismertetése után megállapítja, hogy húszéves fennállása alatt egyházának sok harcot kellett végigküzdenie. Ma a protektorátus területén 239 gyülekezetük van, s néhány Szudétaföldön és Sziléziában. A szudétaföldi gyülekezetek most állanak újrászervezés előtt.

Az egyház munkáját 306 lelkész 364 vallástanító szolgálja. Az egyház 800.000 tagja rövid 20 év alatt 157 templomot építtetett, annak ellenére, hogy a hívek nagyrésze a szegényebb munkásosztályhoz tartozik.

Az egyház most megváltoztatja nevét, mert a régi név „cseh-szlovák“ egyház időszerűtlenné vált. Az új nevet „cseh nemzeti egyház“, vagy „bohémiai nemzeti egyház“ néven most döntenek el.

Január 8-án tartott ünnepélyes istentiszteletüket a rádió is közvetítette.

Az International Association for Liberal Christianity and Religious Freedom hírszolgálat.

Támogassa az Unitárius sajtót.

Gyűjtsön előfizetőket.

Vallástanításunk problémái.

Minden egyház jövőjét az biztosítja, hogy milyen ifjúságot nevel magának. Ennek a szempontnak figyelembe tartása mellett minden áldozat, amit ifjúságunk vallásos és egyházas nevelése érdekében meghozunk a legjobb tőkebefektetés, mely kamatait késő évtizedek múlva is gyümölcsösöztetni fogja. Egyházunk sajnos nélkülözi az egyik legfontosabb nevelő tényező, a hitvallásos elemi és középfokú iskola gazdag eredményű munkájának áldásait, s így a megoldandó feladatokat csak vallástanítása keretében végezheti el.

Ezen a téren minden egyház nehézségek előtt áll. Mi unitáriusok kétszeres nehézségek előtt állunk, mert nagy szétszórtságunk megakadályozza az eredményes munka végzését. Növendékeink egy részét buzgó világi híveink oktatják, munkájuk segítségét jelent, de feltétlen csak, mint átmeneti megoldást kell alkalmaznunk és tekintenünk.

A jelen 1939—40 iskolai év első két hónapjában unitárius vallásórákon jelentkezett kerekaszámában 600 unitárius tanuló — országszerte. A rendelkezésünkre álló legutolsó állami statisztikai adat tanúsága szerint az 1936—37. iskolai évben az ország területén lévő összes iskolákba 771 unitárius tanuló iratkozott be. A két szám közötti nagy különbség egy részét megmagyarázhatjuk a természetes apadással, mely fájdalom, jelentős tényező, továbbá a későbbben beiratkozókkal és magántanulókkal, valamint a nyilvántartásból itt-ott kimaradtakkal. Mindezeknek ellenére, mintegy százra tehetjük azoknak az unitárius vallású tanulóknak a számát, akik a jelen iskolai évben még nem részesülnek unitárius hitvallásos nevelésben, hanem másvallású, református, evangélikus és római katolikus hittanórákon szerzik meg lelkük legfogékonyabb ideje alatt vallási alapismereteiket. Várhatjuk-e azt, hogy másvallású vallástant tanult unitárius gyermek felnőtt korában ne adjon reverzalist annak az egyháznak a kárára, melynek vallási életét meg sem ismerhette.

A kérdéssel szembe kell nézni nyíltan és őszintén. Van-e erőnk és bátorságunk arra, hogy a szétszórtan bolyongókat felkutassuk és beszervezzük s ami még ennél is fontosabb, a körülmények és lehetőségek határain belül vallásos nevelésben részesítsük hitünk szerint, — vagy egyszerűen már most lemondunk róluk. Minél hamarabb találunk meg valakit, annál hamarabb állhatunk melléje és hozhatjuk vissza egyházunk szelleméhez, melyhez nem egy közülük mindenek feletti egyedülvalóságában is szentül ragaszkodik.

A probléma megoldásához ismerjük meg előbb a jelen állapotot. Egyházunk nyolc gyülekezeti körre oszlik, s a 600 beiskolázott unitárius növendék a következőképpen oszlik meg az egyes gyülekezetek között. Budapest: 303. Pestvidék: 72. Duna-

pataj: 31. Dunántúl: 24. Hódmezővásárhely: 77. Füzesgyarmat: 41. Debrecen: 45. Kocsord: 7. A növendékek közül csak ötven növendéket, 8,3 százalék, tanítanak világiak, a többiek (91,7 százalék) lelkészek tanítják. De az ötszázötven, lelkészek által tanított növendék közül csak 338 (61,4 százalék) növendék lakik abban a városban, ahol a lelkész lakik, a többit (38,6 százalék) a lelkész keresi fel hetenként, vagy alkalmilag s készíti elő úgy, ahogyan lehet. Hogy itt a lelkésznek és a tanulóknak is, milyen nehézségekkel kell megküzdenie, azt hangsúlyozni teljesen felesleges.

Az Igazgató Tanács két legutóbbi ülésében is foglalkozott vallásitanításunk nagy problémáival. A mai helyzetet egybevetve a legutóbbi egyházköri közgyűlésen előterjesztett jelentéssel megállapíthatjuk, hogy a fokozatos haladás útján vagyunk.

A tankerületi kir. főigazgatóságok és kir. tanfelügyelőségek készségesen segítségünkre siettek a növendékek felkutatásában, de emellett szükség van arra is, hogy az *unitárius vallású szülő ne sajnálja a fáradságot, ne legyen közömbös és törődjék azzal, hogy gyermekét unitárius szellemben nevelje*, mert mi sem sajnálunk semmi fáradságot, amit az utazás törődésben, gyakran egészségünk veszélyeztetésében jelent, mert tudjuk, hogy minden visszahozott emberpalánta egy-egy viruló rózsaszál az unitarizmus életfáján.

Hinni akarom, hogyha ezzel a kérdéssel állandóan foglalkozunk, s ha felhasználjuk azokat a lehetőségeket, amelyek rendelkezésünkre állnak, akkor rövidesen újabb és még örvedetesebb javulásról számolhatunk be.

Ferencz József

SZEMLE

Az unitárius élet munkásai.

A mai unitárius élet két lelkes munkása, *Ferencz József* és *Szent-Iványi Sándor* „Az unitárius élet munkásai” címen elhunyt nagyjainkat népszerűsítő füzetet szerkesztett. Tizennégy olyan unitárius világi ember jellemrajzát írta meg a kis könyvben, akik részben szellemi téren alkottak maradandót, részben — mint írják az előszóban — anyagi javak adományozásával segítették elő a unitárius szellem munkálását.

János Zsigmondtól Kozma Ferencig, időrendben nyole erdélyi unitárius nagyság, szerencsés kézzel összeválogatott egyéniség — köztük a szellemóriás Brassai Sámuel — munkásságát találjuk meg „Az unitárius élet munkásai” között. Szent-iványi Mihály, Orbán Balázs, Jakab Elek, Berde Mózsá, Benczédi Gergely olyan általánosságban ismert nevek, kiknek az unitarizmusát, az unitárius ügy előbbreviteléért kifejtett munkásságát, áldozatos életét minden valamire való unitáriusnak ismernie kell. Minden középiskolai tanuló tud-

ja, kik voltak ők, s mit köszönhetünk nekik. A ma unitárius társadalmának nagy része többé-kevésbé ismeri őket, s mégis házagpótlónak kell neveznünk ezt a könyvecskét, mert nem lehet eléggé hangoztatni a követendő példákat, s nem lehet elég gyakran rámutatni arra, hogy eleink mit tettek az egyházért és mit adtak az egyháznak.

Éppen, mert jól ismert úton kellett haladniok, mert gyermek korunk óta minden oldalról többször bemutatott, kiváló értékeinkről kellett lehetőleg újat mondaniok, derék feladatot oldottak meg a szerzők, kik a fenti felsorolás sorrendjében a következők: Botár Imre, S. Nagy László, Györfy István, Szent-Iványi Sándor, Péterfy Gyula, Gönczi Sámuel, Darkó Béla és dr. Csiki Gábor.

A még csonka, mai Magyarország területén tevékenykedett, áldozatos lelkű és emelkedett szellemű világi embereink közül hatot vettek fel a gyűjteménybe. Ferencz József ismerteti Buzogány Áront, a budapesti unitáriusok első szervezőjét, aki példát adott arra, hogy a második vonalból is lehet és kell az unitarizmus ügyét eredményesen szolgálni. Ujvári László, Hajós Jánost, a budapesti „fiókegyházközség első gondnokát, a templomépítés ügyének kitartó harcosát” mutatja be. Hódmezővásárhelyi Kovács Józsefről, az alföldi unitarizmus megmentőjéről Barabás István, debreceni Szabó Józsefről, aki harminc évvel a debreceni leányegyházközség megalakulása előtt megteremtette az ottani egyházközség anyagi alapjait, Kelemen Béla ír. Perczelné Kozma Flóráról színes riportot ad Sz. Weress Jolán, míg Józán Miklós emlékeztet Beniczky Batthány Ilona grófnőre, a vértanú miniszterelnök leányára, aki végrendeleti adományával lehetővé tette, hogy a budapesti egyházközség — más alapjai felhasználásával — megvásárolhassa a Szövetség-utca 18. számú bérházat.

A könyv második részének elolvasásakor önkéntelenül is arra az örök igazságra kell gondolnunk, hogy az élet harc. Az élet minden terén — nyíltan vagy a kulisszák mögött — állandó harc folyik. Fennmaradásunkért, előrejutásunkért, nem egyszer pusztán létünkért is — finom fegyverekkel bár, de — harcolni kell. Akj nem mer kiállani, aki nem veszi fel a nemes versenyt, vagy nem harcol ugyanolyan fegyverekkel, mint a vele szemben állók, elvész. Szomorúan kell látnunk lépten-nyomon, mint gyérülnek soraink, mert mellőzzük a harcos kiállást, mert — hogy csak egyet említsünk — passzívan szemléljük egyébként jó unitáriusoknak gyermekei hitével nem törődő magatartásukat, s nem állunk ki arra a küzdőterre, ahol a többi egyházak harcolnak a még meg sem született lelkékért. A hit Isten ajándéka, s nekünk kötelességünk ezt az ajándékot — ha kell, harc árán is — átmenteni utódainkra!

Nemesak azt olvastuk ki az unitárius élet néhány munkásának tetteiből, hogy az egyházért áldoznunk kell. Adakozással, adományokkal, nagyszerű alapítványokkal fenntarthatjuk az egyházat,

ezért magyar fajtánkért és az egy igaz Istenbe vetett hitünkért szent kötelességünk áldozni, de hasztalan tetszelgünk magunknak azzal, hogy a gondolkozni tudó és akaró művelt emberiség nagy része lélekben unitárius, ha más egyház híve is, mert háré nélkül egy-két évszázad múltán nem lesz, aki élvezze a lelkes örökhagyók nagyszerű alapítványait.

A könyvecske ára 50 fillér, s azt az Iratmisszió küldi szét híveinknek. Megvásárolható a lelkészi irodákon Budapesten és a vidéken egyaránt.

Gvidó Béla

KRÓNKA

Egyházi élet Kocsordon.

A kocsordi egyházközség presbitériuma 1940. március 2-án tartotta első gyűlését azután, hogy az Igazgató Tanács jóváhagyó határozata alapján a leányegyházközség anyaegyházközségé alakult. A gyűlésen Nagy Sándor lelkész buzdító szavakkal vázolta az anyaegyházzá való alakulás nagy jelentőségét, majd ezeket mondotta: „Történelmet írunk. A saját magunk által életre hozott, valóságá formált unitárius egyházközségnek a történetét. Ezzel együtt pedig felmutatjuk a mi Istenben való megingathatatlan hitünket, Jézust minden körülmények között követni akaró bátorságunkat, élni és fejlődni akarásunkat, igaz és odaadó kereszténységünket, az igazság iránt való szomjunkat és haladni akarunk előre azon az úton, amelynek bejáratánál ez a két parancsolat látható: Szeresd a té Istenedet és szeresd felebarátodat. Ezt a szeretetet akarjuk a szívünkbe zárni, ezt akarjuk megélni és ezzel akarunk az unitárius névnek dicsőséget, megbecsülést szerezni mindenütt, ahol élünk s így itt is, ahol csak most kezdik megismerni vallásunk egyszerűségét, tisztaságát, korszerűségét és fejlődő irányvonalát, amely le tudja győzni a tudomány kételkedését, a fizikai világ száraz igazságait, hogy mindenek fölé helyezze a lélek igazságait és a lelki világ törvényeit. Tudnunk kell, hogy nem vagyunk magunkra s hogy a jövőben is mindig velünk lesznek azok, akik eddig is segítettek, buzdítottak, lelkesítettek, sőt, újabb barátokat szerezhetünk a mi élniakarásunk és tudásunk felmutatásával. Tudnunk kell azt is, hogy az Unitárius Mult tele van nehéz megpróbálásokkal, üldöztetéssel, szenvedéssel s hogy azokat eleink alázattal, jobb jövőben bizva, hordozták. Eleinknek ez a hősiesség magatartásuk útmutatás a mi számunkra is. Ugy képezem, hogy az *unitárius* névnek minden betűje egy-egy gyöngyszem, egy-egy csillogó drágakő, de amely drágakőben egy-egy könnyesepp is benne foglaldik... mert ajándékul semmit sem kaptunk e világtól, mindent ki kellett vívni, mindent meg kellett szerezni. E drága köveket azonban a bennünk lévő könnyeseppék még vonzóbbakká teszik, ép-

pen úgy, amint édesanyánk arcát szebbé teszi a könnyesepp, amely érettünk, miattunk csillan meg a szemek sugarán. Indítványozom, hogy azoknak, akik ezt az unitárius nevet a mi számunkra ilyen drága gyönggyé tették, akik velünk voltak, hogy egyházzá lehettünk, támogattak, hogy hitünknek templomát felépíthettük, mondjunk mélyen átértzett testvéri köszönetet, most, amikor egy korszak lezárult: a leányegyházközségből anyaegyházközség lett. Mondjunk köszönetet összefoglalóan: Áldja meg az Isten mind a két kezével azokat, akik segítettek, áldozatot hoztak, buzdítottak és bátorítottak s lehetővé tették, hogy ily rövid idő alatt ennyire megerősödjünk unitárius hitben és egyházi szervezetben.“

A kebli Tanács annak az óhajának adott kifejezést, hogy ez a köszönet az Unitárius Értesítő útján jusson el jóttevőinkhez.

A kérést a szerkesztőség örömmel teljesítette s a kocsordi anyaegyházközséget szeretettel üdvözli.

ERDÉLY

Az Unitárius Lelkészkör közgyűlése.

A beszámolót az „Unitárius egyház“ c. lap-társunktól vettük át.

December 3-án tartotta évi rendes közgyűlését az unitárius püspökség dísztermében mintegy hetven tag részvételével az Egyetemes Unitárius Lelkészkör. A lelkészi kart égető anyagi kérdések mellett két igen fontos, egyetemes egyházi feladat, az új káté és az új énekeskönyv ügye jutott igen jelentős lépéssel közelebb a megvalósuláshoz. Ugy az új káté, mint az új énekeskönyv megírása és összeállítása igen fontos feladat, nemcsak abból a szempontból, hogy unitárius hitünk életerős fejlődésével bizonyos méretekben túljutott e két legnépszerűbb, szimbólikus könyvünkben lefektetett hittani álláspontok némelyikén, hanem fontos abból a szempontból is, hogy mindkettőből a készlet kifogyóban van s így az egyház vagy újra kinyomatja változatlanul, ami a haladás elől ismét hosszú évekre elzárja az utat, vagy öntudatosan, gyorsan s a kor követelményeinek megfelelően cselekszik. A lelkészkör egyöntetűleg az utóbbi álláspont elfogadása mellett döntött.

„Erős várunk“ elnéklése után Ürmössy Gyula fiatalfalvi lelkész imádkozott férfias, erős hittel. Pál Dénes elnök megnyitójában felmérte azokat a szellemi, lelki, erkölcsi kérdéseket, melyekre a lelkészi hivatás és munka kell feleletet adjon. Kegyelettel emlékezett meg a kör halottairól, Fülöp Mózes kidei, Útő Béla, alsórákosi, Bedő Miklós h-szentpéteri lelkészekről. Mindhárman csendes, de öntudatos, eredményes munkásai voltak az Ur szőlőjének.

Kövári Jakab titkár, jelentésében azt a sötét képet vázolta, amelyben az unitárius lelkészi kar

Az esperesi vizsgálószerk munkája.

anyagiak tekintetében évek óta sínylődik s egyben feltette a kérdést, vajjon a lelkészek e kérdés türethetőbbé tételére felhasználtak-e minden rendelkezésükre álló törvényes eszközt s az egyházi főhatóság megragadott-e minden kínálkozó alkalmat, mellyel az unitárius lelkészeknek a többi felekezetekhez viszonyítva kiáltoán egyenlőtlen, alacsony fizetési szintjén segíteni lehetett volna?

Dr. Varga Béla püspök úr azonnali felszólalásban ismertette az e kérdésekkel kapcsolatos eljárásokat, nyert ígéretek s teljes tehetsége szerinti köremködését ajánlotta a további teendőkhez.

Ekárt Andor pénztáros a lelkészi fizetésrendezésre vonatkozó részletes, minden körülményre kiterjedő előterjesztést olvasott fel, melyet némi kiegészítéssel a közgyűlés elfogadott és a főtanács elé terjesztett.

Ezek után *dr. Fikker János* teol. tanár tartotta meg „*Káténk reformja*” című hatalmas, rendszeres felolvasását. Történelmi rendben ismertette kátéinkat, azok fejlődését, vagy külső kedvezőtlen körülmények miatt való visszafejlődését. Felvázolta a maga új kátétervét, elgondolása alapelveit. Ezen alapelveket s az ezek nyomán elgondolt kidolgozás vázlatát kinyomtatta egy ív papírra, helyet hagyva az egyes kérdéseknél a megjegyzésekre. Az így előre kidolgozott íveket szétosztotta, kérve, hogy mindenki a maga körében igyekezzék tanítókkal, világiakkal megbeszélni e kérdéseket s a megbeszélések összegezett eredményét küldjék be hozzá. Az így beküldött anyagot, előadó egy bizottság bevonásával feldolgozza. Azután lelkész kör pályázatot hirdet az egyházi főhatósággal egyetértésben a káté megírására s a három első pályadíjat nyert műből készül el az új káté, amely szerint minden megnyilatkozó unitárius építő gondolatot szervesen magábaszívni törekszik. Közgyűlés hálás elismeréssel és mélyen szántó vitával adózott az értékes, élvezetes és alkalomszerű felolvasásért.

Péter Ödön tordátfalvi lelkész az új egyházi énekeskönyvről tartott előadást. Alapelve, hogy inkább kevesebb, de úgy szöveg, mint dallam szempontjából jó, hitünkkel megegyező énekeket adjunk. Ennek megszerkesztésénél ne egy-két ember önkényes eljárása döntsön szövegek és dallamok sorsa felett, hanem ebben is a kátészerkesztéshez hasonló elv nyilatkozzék meg. Az új könyv legyen tisztanyomású, nagybetűs, zsebben hordozható alakú. Az e célra összehívandó bizottságnak előadót jelölte egyik vezető tagul a közgyűlés, a további lépések egyházi főhatóságunkkal egyetértésben teendők meg. Mindkét munka létrejöttetésének serkentésére közgyűlés 10.000—10.000 lei pályadíjösszeg részletekben való kitűzését kéri főhatóságunktól.

Ekárt Andor pénztáros, *Sigmond József* szerkesztő pontos, kimerítő jelentései után tisztújítás lett volna esedékes, azonban az idő előrehaladottsága miatt a nyár folyamán tartandó konferenciára halasztotta a közgyűlés.

Igazgató Tanácsunk legutóbbi ülésében tudomásul vette, hogy *Józan Miklós* püspöki vikárius magas életkora miatt az idei évben nem végezheti el az esperesi vizsgálatokat, melyeket eddig hosszú évtizedeken keresztül lelkiismeretes buzgósággal végzett. A Tanács úgy döntött, hogy az idei esztendő esperesi munkája végzésére *Barabás István* lelkipásztort kéri fel és *Bartók Géza* lelkészt a budapesti és dunapataji vizsgálatok elvégzésére.

Az esperesi vizsgálószerk munkájában részt vesz *dr. vitéz Kozma György* egyházköri felügyelő gondnokunk, valamint mint helyettesei az Igazgató Tanács Állandó Vegyes Bizottságának tagjai: *vitéz Kozma Ferenc*, *Kelemen Béla*, *dr. Gál Jenő*, *dr. Mikó Lajos* és *dr. Veress Pál*. A vizsgálószerk jegyzője: *Ferencz József* központi missziói lelkész.

A vizsgálószerk munkáját az alábbi időpontokban végzi el a gyülekezetekben: *Pest-szentlőrincen*: márc. 30—31. *Hódmezővásárhelyen*: ápr. 13—14. *Dunapatajon*: ápr. 20—21. *Polgárdiban*: ápr. 27—28. *Kocsordon*: máj. 1—2. *Debrecenben*: máj. 3—4. *Füzesgyarmaton*: máj. 4—5. *Budapesten*: máj. 11—19.

Az esperesi vizsgálószerk munkáját mindenütt istentisztelet tartásával fejezi be, melyet vasárnap, vagy ünnepnap délelőtt a szokott időben tartunk, s melyeket *Barabás István* és *Bartók Géza* lelkészek végzik.

Az a feladat, ami az esperesi vizsgálószerk előtt áll, nemcsak az elmúlt esztendő munkájának számbavétele, hanem megbeszélése mindazoknak a kérdéseknek, melyek egy gyülekezetben felmerültek. Élő és eleven kapocs létesítése az egyház központja és a végek között, hogy a harmónikus együttműködésből termékeny munka fakadjon.

Az Igazgató Tanács egyidejűleg felkérte és megbízta *dr. Csiki Gábor* lelkészt a vidéki vallásitanítás ellenőrzésével, aki az év folyamán az egyes nagyobb vallásitanítási csoportokat meglátogatja, hogy tapasztalatairól, az elvégzett munkáról és az esetleges kívánalamkról jelentést tehessen.

Isten áldása legyen az elvégzendő munkán.

Minden unitárius presbiter

olvassa

és terjessze

az unitárius kiadványokat

HÍREK

HORTHY MIKLÓS. Magyarország Kormányzója országglása huszadik évfordulóján egyházunk is kivette részét az ünneplésből és a Koháry-utcai templomban március 1-én tartott istentiszteleten Józán Miklós püspöki vikárius áhítatos imájában köszönte meg az egek Urának a legelső magyar ember áldozatos életmunkáját. — Vidéki templomainkban is megemlékeztünk az örvendetes évfordulóról.

Lapunk olvasóinak és kedves barátainknak Istentől áldott boldog húsvéti ünnepeket kívánunk.

RÁDIÓ KÖZVETITI istentiszteletünket március hó 25-én, húsvét másodnapján d. e. 9 órai kezdettel Koháry-utcai templomunkból. A szolgálatot Józán Miklós püspöki vikárius végzi.

Nagypénteken mindkét templomunkban az énekkar előadja az ősi Passiót.

Dr. Simon Mihály Pál ügyvéd kormányfőtanácsos és **dr. Szent-Iványi József** ügyvéd hittestvéreinknek fejezte ki elismerését és köszönetét a budapesti egyházközség márc. 4-én üléselő Kebli Tanácsa, mely az évi zárszámadás letárgyalása során örömmel vette tudomásul azt az értékes és egyházközségünk vagyoni helyzetét érintő eredményes munkát, melyet a beruházási hozzájárulás kivett, de fellebbezés útján törölt tételei útján szereztek. Isten fizesse meg a jó ügy érdekében hozott fáradozásukat.

Konfirmációra előkészítő oktatás április elsején, hétfőn délután 6 órakor kezdődik az Unitárius Misszió Ház gyülekezeti termében (IX., Hőgyes Endre-u. 3.). Konfirmálás előtt álló ifjak jelentkezzenek a Misszió Ház lelkészi hivatala útján személyesen írásban, vagy telefonon (380-088).

Dávid Ferenc Együletünk márc. 18-án, hétfőn délután 6 órai kezdettel a Misszió Ház gyülekezeti termében közgyűlést tart a szokásos tárgysorozattal. A rendes jelentések mellett „Időszerű egyházi és társadalmi kérdések megbeszélése és állásfoglalás” címen érdekes és közérdekű problémák megbeszélésre is sor kerül. A közgyűlésre az egyület tagjai mellett az érdeklődőket is szeretettel várja az Elnökség.

Báró Orbán Balázs: Székelyföld Leírása c. munkáját keressük egyházközségi könyvtárunk részére. Sokan keresik és még többen olvasnák, hogyha valaki ezt a ritka, de rendkívül érdekes

és értékes munkát könyvtárunknak adományozná.

Lapunk húsvéti száma a m. kir. miniszterelnökség engedélye alapján eredeti oldalterjedelemben jelenik meg.

Az énekkar minden hétfőn este 7 órakor és vasárnap délelőtt 10 órakor tartja próbáit. Jelentkezőket szíves szeretettel várnak.

Dézi Anna okl. tanítónő, egyházi mazgalmaink szorgalmas munkatársa és dr. Törzsök István szentbalázi s. jegyző jegyesek. Szeretettel gratulálunk.

Iratmissziók vezetéséről **László Gyula** egyházi könyvtáros sokirányú elfoglaltsága miatt lemondott. A lemondást a Kebli Tanács tudomásul vette, s javasolja a közgyűlésnek, hogy eddigi érdemei elismeréséül **egyházi főkönyvtárossá** válassza meg. — **László Gyula** tovább vezeti egyházi könyvtárunkat. Az Iratmisszió hivatalos óráit az alábbi időpontokban tartja: *kedden* d. u. 4-6, *csütörtökön* d. e. 11-1. és *vasárnap* d. e. 10-1/2 órák között. Az Iratmisszió minden unitárius könyvet, idegennyelvűeket is beszeres és megrendeli az összes erdélyi unitárius folyóiratokat, melyek előfizetési díja az Iratmisszió útján is fizethető. A Kebli Tanács az Iratmisszió vezetésében beállott változással kapcsolatban megszüntette **Köröspataki Kiss Károly** okl. lelkész részére adott régebbi megbízatását, melyről lapunk tavalyi novemberi számában említést tettünk. Iratmisszióunk új vezetőjét **Ujvári Lászlót** és segítő társát **Fekete Kálmánt** új munkakörében szeretettel üdvözljük.

Az egyházi zenekar. Nagypéntekre tervezett hangversenye a szereplők betegsége miatt későbbre marad.

Nőszövetségünk márc. 18-i kötőke délutánját az ugyanakkor tartandó Dávid Ferenc Együleti közgyűlés miatt — nem tartja meg. A legközelebbi kötőke délutánt április hó 1-én délután 5 órakor tartják.

Az Unitárius Nőszövetségi elszámolásból nyomdahiba következtében az alábbi nevek maradtak ki: 1-1 P-vel Nagy Istvánné, özv. Viola Miklósné, Nyiredy Erzsébet, Endrey Gézánné, 2-2 P-vel B. Páll Miklósné, Ürmösy Jenőné, 3 P-vel B. Páll Mária, 5 P-vel dr. Lukács Kálmánné. Összesen: 16.— P.

SZEMLE

„Olvassátok a bibliát!” A Brit és Külföldi Bibliatársaság az Újtestamentumnak egy külön zsebkiadását jelentette meg az angol hadsereg, haditengerészet, légi-

haderő és polgári szolgálat tagjai számára, a király előszavával. Az előszó, melyet „egész népéhez” intéz a király, a következőképpen hangzik: „E könyv olvasását ajánlom mindazoknak, akik haderőnkben szolgálnak a tengeren, a szárazföldön és a levegőben, s egész népemnek, mely az ország védelmében részt vesz. A Biblia századokon át egészséges és erősítő hatást gyakorolt nemzeti életünkre. Ezekben a sorsteljes napokban újult hittel térünk meg a nyugalom és ihlet ez isteni forrásához.”

A „Hungarian Quarterly” c. angol nyelven megjelenő és előkelő külföldi olvasóközönséggel rendelkező évnegyedi szemlében érdekes cikksorozatot kezdett dr. **Balogh József** főszerkesztő **Page** Jánosról. Az értékes tanulmányt lapunk legközelebbi számában részletesen is ismertetjük.

A budapesti református egyházmegye megszüntette a gyülekezeti lapokat és negyvenezer példányban jelenteti meg „**Református Élet**” c. hetilapját Muraközy Gyula lelkész szerkesztésében.

Önkéntes társadalomegészségügyi testvérré képzik ki az arra jelentkező asszonyokat és leányokat, akik rendkívüli időkben mint önkéntes védőnők nyerhetnek beosztást. A tanfolyamok tartalma hat hónap. Jelentkezőknek részletesebb felvilágosítást az Unitárius Nőszövetség nyújt, minden hétfőn délután 5-7 között Koháry-utca 4. sz. I. e. 8. a. otthonában.

PESTVIDÉK

Pestszentlőrincen a Nőszövetség szép és eredményes munkát végez **Pethő Istvánné** tiszteletes asszony vezetésével. Rendszerint a hónap első vasárnapján délután teaestélyt rendeznek, szép és értékes műsorral s a tiszta jövődelmet a pestszentlőrinceni templom tornyába vágyó harangjávára gyűjtik egybe. Ugy értesültünk, hogy a két legutóbbi teaestély együttesen kétszáz pengőt eredményezett a szép célra.

Ujpestre március 31-én délután 4 órára meghirdetett istentiszteletünket ápr. 7-én, vasárnap d. u. 2 órakor tartjuk a szokott helyen. Reméljük, hogy a téli hidegek elmúltával híveink is részt vesznek az újpesti szórvány istentiszteletin.

Rákospalotai híveink szorgalmasan járnak az istentiszteletre, de amint a multkor tartott istentisztelet utáni beszélgetésen **Csáka bácsi** mondotta, még néhányan vannak, akiket sohasem látunk. Mindenütt vannak tévelygők, tá-

volmaradók, — de örvendetes, hogy a többség hallgat a világi vezetők szavára. A szórvány ott él eleven unitárius életet, ahol a szórványgondnok ezt a tisztelet nem terhes dísznek, hanem lélek szerinti szolgálatnak tartja. *H. Fejér* Domokos munkája a biznysága annak, hogy lehet és kell is eredményt elérni. A legközelebbi istentiszteletet, ápr. 7-én d. u. 4 órakor tartjuk a Mávtelepi iskolában, s levelezőlap helyett az Értesítő megküldött mutatványszáma figyelmeztessen mindnyájunkat erre az időpontra.

VIDÉK

Vándorgyűlések keretében idézi *br. Orbán* Balázs emlékezetét a budapesti Dávid Ferenc Egylet a vidék unitáriusai és erdélyi magyarjai előtt. Az első ünnepélyt április 6-án rendezik meg *Debrecenben* a debreceni Székely Társaság és a Hargitaváralja Jelképes Székely Község részvételével. Az ünnepi beszédet *dr. Rugonfalvi Kiss István* egyetemi tanár, a székely nemzet történetének nagy ismerője tartja, a Déri Múzeum dísztermében.

Nyiregyházán március 17-én, d. e. 10 órakor az evangélikus iskola dísztermében úrvacsoraosztással egybekapcsolva istentiszteletet tart *Józan Miklós* püspöki vikárius. Délben 12 órakor a ref. templomban megesketi *Csipkés Ödön* törvényszéki tanácselnök, nyiregyházi unitárius szórványgondnok ref. vallású leányát r. kat. vallású vőlegényével.

Keckeméten a legközelebbi Istentiszteletet nem március 17-én, hanem március 22-én, nagypénteken d. e. 11.30-kor tartjuk az evangélikus templomban úrvacsoraosztással egybekapcsolva. A szolgálatot *Ferencz József* lelkész végzi.

Szolnokon a ref. templomban március 31-én reggel 8.30 órakor úrvacsoraosztással egybekapcsolva istentiszteletet tart *Józan Miklós* püspöki vikárius.

Kocsordon a gyülekezet Nagy Sándor lelkész vezetésével szép egyházi életet él. A negyventagú férfikar szép és derekas munkát végez. A tagok szorgalmasan eljárának az összejövetelekre és egy zsolttár eléneklésével már szerepeltek is az egyik vallásos estélyen. A temetések alkalmával a dalárda énekléssel a halotti énekeket. Február 18-án a fiatalság teaestélyt rendezett, mely 70 pengő tiszta jövedelmet hozott a gyülekezet céljaira. A teaestélyen három szavaltak és a dalárda énekelte két szólamra. A legközelebbi teaestélyt március 10-én tartják.

ERDÉLY

Dr. Gál Kelemenné, sz. Fekete Ilona életének 68. évében, február 16-án Kolozsvárott elhunyt. *Dr. Gál Kelemen* ny. koll. igazgató és iskolai felügyelő gondnok hűséges feleségét kilenc élő gyermeke pedig a „jó édesanyát“ gyászolja az elhunytban, aki példaadó lemondással egy életen keresztül édesanyai hivatásának élt. Temetésén *Vári Albert* teol. tanár mondott gyászbeszédet. Emlékezetét kegyelettel őrizzük.

Erdélyi testvéreink nagy mozgalmat indítottak, hogy a Dávid Ferenc Egylet kiadásában megjelenő „Unitárius Közlöny“ c. folyóiratunkat, mely egyházunk félhivatalos lapjának tekinthető, a presbiterek közül minél többen megrendeljék. *Dr. Fikker János*, az egylet titkára legutóbbi levelében arról értesíti, hogy az első felhívások után 1200 falusi presbiter rendelte meg a lapot, s további 600 presbiter előfizetését várják. A lap példányszáma most 3900-ra emelkedett. Amennyire örvendetes a gyarapodás, legyen szabad azt mondanunk, hogy ezt a számot még mindig kevésnek tartjuk s reméljük, hogy az előfizetők számának örvendetes gyarapodása tovább fog haladni. Jó volna, ha az Unitárius Közlöny minél előbb legalább kéthetenként jelenhetne meg. Az erdélyi példa pedig buzdítsa magyarországi vidéki presbiterjeinket is arra, hogy egyházának jó világi munkása csak az lehet, aki az egyház lapját olvassa s az unitárius sajtót előfizetésével is támogatja.

Az Unitárius Irodalmi Társaság három pályadíjat tűzött ki: 1. *Kelemen Lajos* adományából 1000 lej pályadíjat egy történelmi elbeszélésre, melynek tárgya az unitárius egyház történetéből van véve. 2. *Dr. Fazakas Miklós* adományából 1000 lej pályadíjat egy szépirodalmi elbeszélésre. A pályázati határidő 1940. május 15. 3. *Dr. Ferenczy Géza* elnök adományából 3000 lej pályadíjat kaáli Nagy Elek volt egyházi főgondnok élet- és jellemrajzának megírására, — pályázati határidő 1940. okt. 1. A pályázatok jelgésével kíséretében Kolozsvárott adandók be az Unitárius Kollégiumban.

Presbiteri konferenciát rendez a székelykeresztúri egyházkör presbiteri részére *dr. Varga Béla* püspök a teol. tanári kar részvételével március 28. és 29. napjain Székelykeresztúron. Az előadások a keblő tanácsos feladatait és kötelességeit ismertetik. A találko-

zóval kapcsolatban műsoros ünnepélyt is rendeznek, s a konferencia befejeztével a püspök az egyházkör papjai részvételével megbeszélést és értekezletet tart. A szép kezdeményezést örömmel üdvözöljük s eredményeiről majd hírt adunk.

Az erdélyi unitárius naptár 6000 példánya mind elfogyott. Jövőre nagyobb példányszámban jelentetik meg ezt az értékes kiadványt.

Pál Ferenc tb. esperes ny. oklándi lelkész és felesége *Imets Róza* a román konverziós rendelkezések folytán elértéktelenedett 10.000 lejes alapítványukat újra 10.000 lejre egészítették ki. Az áldozatos cselekedet önmagában hordja jutalmát. Megelégedett hosszú életet kívánunk mindkettőjüknek.

Halmágyi János esperes, marosvásárhelyi lelkész, a mult főtanácsos lemondott egyévi hitoktatói tiszteletdíjáról, 8000 lejről, mintegy 250 pengőről, az egyházi közalap javára. Nemes cselekedete egyházát féltőn szerető lelkének gyümölcse.

A Dávid Ferenc Egylet kolozsvári helyi tagozata megalakult. Elnöke *Müller Géza* mérnök, titkára: *Erdő János* lelkész.

Józseffalva bukovinai csángó község róm. kat. plébánosa meleg levélben mond köszönetet *dr. Varga Béla* püspök úrnak és egyháza összes híveinek, akik a község leégett házai felépítéséhez szép adományokkal járultak hozzá. A felekezetek közötti egyetértésnek és békességnek nálunk ritkán tapasztalható szép példája ez a cselekedet.

A Család Könyve címen *dr. Varga Béla* püspök és *dr. Kiss Elek* főjegyző az unitárius család részére a meginduló „Unitárius Egyházi Könyvtár“ I. köteteként 267 oldal terjedelmű missziói segédkönyvet állítottak össze. A munka ismertetésére még visszatérünk. Ára mindössze egy pengő húsz fillér, meglepően olcsó.

Az „Unitárius Szószék“ okt.—dec. számában hét egyházi beszédet és három imádságot találunk. Egyházépítés c. beszédében *Ürmösi Károly* kolozsvári tb. esperes búcsúztatja *Útő Lajos*, a kolozsvári eklézsia nyugalmába vonult igazgató-tanító kántorát s emléket állít a kolozsvári eklézsia két alapítójának *özv. Marosi Gergelyné sz. Antal Mária* és *árkosi Benkő Mihálynak*, akiknek alapítványai felhasználásával és telükön két szép új házat épített az egyházközség. *Sigmond József* udvarhelyi lelkész az Unitárius Szószék gondos szerkesztője.

Végh Benjámín árkosi lelkész, a háromszéki kör tb. esperese, minden vagyonát, mely három sepsiszentgyörgyi házat foglal magába az Unitárius Nyugdíjintézetnek adományozta azzal a rendeltetéssel, hogy halála után abban egyházi nyugdíjasaink méltányos bérért lakást kapjanak. Egyházunkat a múltban is nem a fejedelmi kegy, hanem a lélek indítása szerinti adományok építették és tartották meg s Végh Benjámín áldozatos cselekedete is ebből az ősi és a veszedelem ideiben megújuló lélekből táplálkozik. Isten áldja meg áldozatos cselekedetét.

Unitárius Történelem c. könyvsorozatot szerkeszt *dr. Fikler János* teol. tanár, erdélyi Iratmisszió új ügyvezetője. A sorozat első kötete, *Ekárt Andor* csehétfalvi lelkész „Hogyan lett Dávid Ferenc unitáriussá?” című munkája.

A második füzetet *Ürmösi József* püspöki titkár írta: „Dávid Ferenc védelmezi hitét” címen. — Az egyes füzetek havonta jelennek meg három lejes — 10 filléres árban. Az előkészületben lévő füzetek végigvezetnek egyházunk egész történelmének s azok írói között inkább a fiatalabb lelkészi nemzedék tagjai szerepelnek. A sorozat egy-egy füzetének megírására a szerkesztő *Ferencz József*, *Pethő István* és *Szent-Iványi Sándor* magyarországi lelkészeket is felkérte.

A Keresztény Magvetőben *P. Szentmártoni Kálmán* tanulmányt írt az alsóbenzédi *Gyalay Pap* családról s benne foglalkozik *Pap Mózes* egykori egyházi főjegyző és kollégiumi tanár munkásságával. Az 1876. árkosi püspökválasztó zsinaton kisebbségben maradt *Pap Mózes* főjegyző munkássága ismertetése kapcsán kritikai megjegyzésekkel illeti az ugyanott püspökké választott *Ferencz József* és *Jakab Elek* történettudósunk egyházpolitikai szereplését. A tanulmányra hosszabb cikkben válaszolt *Végh József*, a kolozsvári *Ellenzék* c. napilap szerkesztője, *Végh Mihály* egykori egyházi és püspöki titkár fia. — de csodálkozásunkra a *Keresztény Magvető* szerkesztői ezt a cikket még nem olvasták, mert nem emlékeztek meg róla. A másik oldal véleményét, talán még a szerkesztőnek is figyelemben kellene tartania. Egyebekben *P. Szentmártoni Kálmán* „egyoldalú” fejtegetéseivel nem óhajtunk vitába szállni.

Felekezeti elemi iskolák felállítására kértek engedélyt *dr. Varga Béla* püspökünk lelkes ösztönzésére alábbi erdélyi gyülekezeteinkben: *Kolozs*, *Bágyon*,

Aranyosrákos, *Komjátság*, *Lupény*, *Medgyes*, *Ujszékely*, *Székelyudvarhely*, *Ürmös*, *Brassó*, *Petrozsény*. A jelenleg is működő felekezeti iskoláink közül többen bővíteni igyekeznek az eddigi kereteket. *Magyarszovát*, *Alsófelsőszentmihály*, *Nyárádszentlászló*, *Nyárádszentmárton*, *Csókfalva*, *Szenháromság*, *Csehétfalva*, *Magyarzsákod* a második tanerő, *Nyárádgálfalva*, *Magyar-sáros*, *Nagyajta* a harmadik tanerő, *Küküllődombó*, *Árkos* és *Bölon* a negyedik tanerő beállítására kérték a kormány engedélyét. Isten áldása legyen egyházi és magyar népi szempontból egyaránt fontos munkásságukon.

Küküllődombói egyházközségünk hívei lelkes papjuk, *Pál Tamás* lelkész, vezetésével most fogtak hozzá a negyedik elemi iskolai tanterem felépítéséhez. A kicsiny gyülekezet az építkezéshez szükséges 70.000 lejnyi — kb. 2300 pengő — költséget közadakozásból teremti elő.

Az „**Unitárius közlöny**” januári száma a büszke ötvenedik évfolyamot viseli. *Benczédi Pál* szerkesztő meglehetősen cikkben tekint vissza egyházunk második legidősebb lapja küzdelmes éveire. A lap alapítója *dr. Boros György*, aki valóban felismerte a közszükségletet s hosszú szerkesztői munkájával az egyháztársadalmi élet elmélyítésével nagy érdemeket szerzett.

KÜLFÖLD

Twinn Kenneth az angliai *Knutsford* unitárius lelkésze, aki mint ismeretes, szorgalmasan tanul magyarul, a szerkesztőhöz intézett levelében az alábbiakat írja: A háborús cenzúra miatt nem lehet sokat írni. Csak azt mondhatom, hogy én nem kérhetem Istent, hogy a győzelmet nekünk adja, hanem, hogy legyen meg az ő akaratja, mint a mennyekben, úgy alant itt a földön is. Legyen igazság és az emberek egy új igazságon és kegyelmen alapított Európát teremtsenek, ahol minden nép saját és szabad és teljes és együttműködő életét élheti. Levelének magyarul megfogalmazott fenti soraira csak azt mondhatjuk, hogy hallgassa meg a mi egy igaz Istenünk.

Harrington Donald és felesége *Szánthó Vilma* a csikágói *People's Liberal Church* gyülekezetében dolgoznak hazatértük óta. Most nemrégiben levelet írtak, s benne összes magyarországi ismerőseiknek üdvözlőket tolmácsoltatják az új esztendőre. Gyülekezeti munkájuknak szép eredménye van. Amikor a gyülekezet vezetését átvették, a vasárnapi

istentiszteletek átlagos látogatóinak száma 75 lélek volt. Ma már 150—200 lélek jelenik meg rendszeren az istentiszteleteken, s mintegy 100—120 ember a vasárnapi esti előadásokon.

Dr. Schweitzer Albert a neves tudós és filantrópista az afrikai *Lambareneban* január 14-én ünnepelte élete 65. évfordulóját. Szeretettel üdvözljük.

Az **indiai Bramo-Samaj** mozgalom egyik vezető egyénisége *dr. Satyananda Ray* kalkuttai egyetemi tanár 1939. okt. 12-én elhunyt.

A NYUGDÍJALAP

Lelkeszi nyugdíjalapra f. évi február hó folyamán befizetett kegyes adományokat egyházunk nevében hálás köszönettel nyugtázom: *Klein Géza* és *Józsa György* (neje emlékére) 20—20 P., *dr. Halász János* és *J. M.* (néhai *Sebestyén Arthur* emlékére) 10—10 P., *Gyarmathy Mózes* és *Papp Jenő* 5—5 P., *Székely Ferenc*, *Kiss Irén* és *Jolán* 4—4 P., *dr. Bódi János* (Komárom), *Szinte Ferenc* (Rákoshegy), *Bencze Béla*, *dr. Surányi Ede* és *Hegedüs István* 2—2 P., *Nagy Pál* (Győr), *B. Páll Mária*, *Baráth Lajos* (Dunapataj) és *Kádár Ferenc* 1—1 P. Összesen: 92 pengő. Mely összeg az Országos Központi Hitelszövetkezetnél (V., Nádor-utca 22.) van gyűmölcsözőleg elhelyezve. Ide egyenesen, az intézet csekkszámánál is (8486) be lehet küldeni a kegyes adományokat az *Unitárius Lelkeszi Nyugdíjintézet* folyószámlájára „**Nyug**”, rövidítéssel. Minden beküldött összegről minket külön értesítenek; mi pedig minden hónapban nyilvánosan beszámolunk a beérkezett adományokról az „**Unitárius Értesítő**”-ben. Az újesztendő jól indult. Adja Isten, hogy a következő hónapok eredménye legalább is ilyen legyen, mint amilyen az eddigi volt. Szíves üdvözléssel: *Józan Miklós* püspöki vikárius.

ANYAKÖNYVÜNK

A **bpesti egyházközség** anyakönyvi adatai 1940 február haváról: **kereszteltük:** *Vitarizs József* ref. szobafestősegéd és *Mellinger Edit* leányát, *Edit Mária*t február 25-én. — **eskettük:** *lókodi dr. Sándor Zoltán* műegyetemi m. tanár és *Zesunk Margit* g. kat. február 4-én és három másvallású házaspárt. — **temettük:** özv. *Gábory Józsefné*, sz. *Székely Margit*ot febr. 1-én, *Török Andrásné* szül. *Tóth Annát* február 14-én, *Józsa Györgyné* sz. *Vörös Katalint* február 2-án.

Istentiszteleti sorrend 1940. április hónapban.

H O L	Melyik napon	Mely órában	Szolgálatot végző
A) Templomokban:			
V., Koháry-utca 4. . . .	7, 14	d. e. 9	Szent-Iványi S.
" "	21, 28	" "	Szent-Iványi S.
" "	7, 21	d. e. 11	Barabás István
" "	14	" "	Józan Miklós
" "	28	" "	Józan Miklós
IX. Hógyes Endre-u. 3. (Hisszióház)	7	d. e. 10	Ferencz József
(Rákos-utca)	14, 21	" "	dr. Csiki Gábor
" "	28	" "	dr. Csiki Gábor
" "	1	este 8	Bartók Géza
B) Körzetekben:			
X., Máv.-telep. Prot. imaház	7	d. u. 4.	Barabás István
" "	21	" "	dr. Csiki Gábor
C) Pestkörnyéken:			
Csepel, Templom-u. isk.	14	d. e. 9	Pethő István
Kispest, Hungária-uti isk.	7, 21	" "	Pethő István
Pestszenterzsébet, Erzsébet-u. iskola . . .	28	" "	Pethő István
Pestszentlőrinc	7, 14	d. e. 11	Pethő István
Unitárius templom . . .	21, 28	" "	Pethő István
Rákospalota, Máv. telepi iskola . . .	7	d. u. 4	Ferencz József
Ujpest, Deák Ferenc-u. polg. isk.	7	d. u. 2	Ferencz József
D) Vidéken:			
Debrecen, Hatvan-u. 24. Unitárius templom . . .	7	d. e. 10.	dr. Csiki Gábor
Dunapataj,	7, 14	d. e. 10. d. u. 3	Kereki Gábor
Unitárius templom . . .	21, 8	" "	Kereki Gábor

Biblia órák:

Unitárius lelkeszi iroda	4, 11	este 7	Szent-Iványi S.
V., Koháry-utca 4. . . .	18, 25	" "	Szent-Iványi S.

NB! Aláhúzott dátumokon úrvacsoraosztás. — Egyházi adó befizetését azért szorgalmazzuk, hogy végső esetben ne kelljen hatósági behajtáshoz folyamodnunk. Pénztáros: Zsigmond Lőrinc. Hivatalos órák: délelőtt 9—1, délután 4—6. Pénzbeszedők: pesti oldalon: Lux Ernő, budai oldalon: Varga Jenő. Kérjük híveinket, fogadják őket megértéssel. Ugyanők átvehetik a lelkeszi nyugdíjalapra küldött adományokat is. — Egyházközségünk csekkszámánál száma: 30.400.

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

Felelős szerkesztő és kiadó: Ferencz József
Társszerkesztő: Szent-Iványi Sándor

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, V., Koháry-utca 4. Telefon 117-529.

Megjelenik minden hó 15-én.

Előfizetési díj egy évre 4— P.

A lap tulajdonosa a Budapesti Unitárius Egyházközség

A lap elfogadása előfizetésre kötelez.

Az Unitárius Nőszövetség 1940. április hó 8-án, hétfőn d. u. 5 órakor avatja fel új székely stílusú bútorokkal berendezett helyiségeit, s leplezi le *Perczelné Kozma Flóra, gr. Batthyányi Ilona* és *Tormay Cecil* arcképeit. A teával egybekötött szép ünnepélyre a Nőszövetség tagjait és az érdeklődő presbitereket és atyánkfiait szeretettel meghívja. A teajegy ára a bútoralap javára: egy pengő.

Közgyűlést tartott Nőszövetségünk márc. 11-én. *Dr. vitéz Nyiredy Gézá*né főtitkári és *Barabás Istvánné* pénztári jelentését a szép számmal megjelent közgyűlési tagok köszönettel tudomásul vették.

UNITÁRIUS IRATMISSZIÓ

V., KOHÁRY-U. 4. I. E. 8.

nyitva kedden délután 4—6, esütörtökön d. e. 11—1 és vasárnap délelőtt 10—1/2 órák között.

Ima és énekeskönyvek, tankönyvek.

Póké János

szobafestő és mázolómester munkát vállal

V., Koháry-u. 2—4.

ÜVEG és porcellán szaküzlet

Bp. IV., Párisi-u. 2. (Váci-u. sarok)

T.: 384-289. MÁTÉ ZOLTÁN

ÜRMÖSSY ÉS EÖRDÖGH

Férfi és női szövetek, selymek, siffon és vászonárúk. Esőkabátok. Szőnyegárúk.

IV., Petőfi Sándor-u. 3. az udvarban

Utánaküldés kizárva!

Uj cím: